

Bodor Ádám

ROKONAINK SZAGA

Azelőtt való este, hogy a messi ruszinföldről megérkeztek a menekülttáborba a Herskovits nővérek, apára várva ketten voltunk otthon az opicinai kőházban. Én a fennsikon gyűjtött préselt virágaimat rendeztettem a természetrajzi kör másnapi bemutatkozó kiállítására, Mária Lujza keresztrejtvényt fejtett. Háziruhában, ágyán hasonló elnyúlva hevert, lába meg-megrándult, addig, amíg az egyikről lehullott a papucs. Odapillantottam, és nem tudom, mi ütött belém, hirtelen az ágy végébe térdeltem, és a puha bőrpapucsot lassú, szakértő mozdulatokkal, mint egy öltöztetőmester, visszahúztam a lábára, aztán helyemre ültem, száradt virágaim mellé. Talán kicsit későn: ahogy ujjam a talp és a boka közti mező kényes domborulatán egy ér lüktetésével találkoztam, teste melege egy pillantás alatt szétáramlott bennem. Először fordult elő, hogy megérintettem. Mária Lujza apa kedvese volt. Jól emlékszem erre az estére, mert másnap kora reggel érkezett meg apa, s ami a fő, vele együtt a menekült Herskovits nővérek.

A kissé szakadt, ugyanakkor gyönyörű nevű két nő, Hortenzia és Ambulancia a kötelező fürdetés és fertőtlenítés után mindjárt az elkülönítőbe került, mert valami ismeretlen természetű, makacs és bántó nehéz szagot árasztottak, ami a többszöri zuhany és gondos lecsutakolás után sem távozott közelükből. A tábor irodáján úgy döntöttek, amíg egy alapos kivizsgáláson át nem estek, senkivel nem érintkezhetnek. A karantén földszintes épülete az udvar végében egymagában állt, beszögezett ablakkal, ráccsal az ajtaján, odabenn éjjel-nappal fehér kórházi fényt árasztva hatalmas lámpák égtek, hogy kívülről is bármikor megfigyelhessék a benn őrzött személyeket. Érintkezni velük – és ez alól csak az orvosok képeztek kivételt – külön telefonvonalon lehetett, a készülékeket az ablak közelében szerelték fel, hogy a beszélgetők láthassák is egymást. Mi akkoriban már a táboron kívül laktunk, apa egy kicsi kőházat bérelt még a külvárosokon is kívül, az opicinai fennsikon.

A Herskovits nővéreket apa vezette ide a Kárpátokból, átcsempészte őket néhány határon, még mielőtt beáll a kemény tél Tescovina hegyei, völgyei között. Hetekkel korábban, valamikor október elején indult el értük. Egy este, vacsora közben hirtelen elszótlanodott, arca rövid szakálla alatt kifürkészhetetlenné vált, s abból, ahogyan kerülni kezdte az ember tekintetét, máris tudni lehetett, megint dolga akadt, hamarosan ágyéka alá erősíti a dollárokkal, hamis iratokkal teletömött vízhatlan erszényét, és elindul kockázattal tele útjára. Oldalkocsis Zündapp motorkerékpárján úgy hajtott el, mintha csak fűszernövényügyben rándulna át valamelyik szomszédos településre, valójában a motort nem is használta sokáig; alighogy a farlímpák fénye eltűnedezett az emelkedőn a mészégetők kunyhói, pislákoló tüzei között, le is tette egy falusi udvarban, onnan busszal, vonattal, lovas fogaton, legvégül gyalogosan utazott tovább. Ha ilyen módon eltűnt, tudni lehetett, jó pár hétig nem kerül elő.

Ősz vége volt, nemrég befejeződött a fűszernövények betakarítása. Most már az őrlés következett, és az őrlemény csomagolása, kiszerezése a különböző színű és címkéjű dobozokba, amelyeket a megrendelők korábban leszállítottak. Hazatérve az iskolá-

ból, délutánonként Mária Lujzával végeztük ezt a munkát, csendesebb napokon, amikor nem kellett attól tartani, hogy a szél a száraz növényi porokat magával ragadja, kiültünk a szabadba a cédrusok alá, a kőasztal mellé, csöndben morzsolgattunk, töltögettünk, míg körülöttünk a bágyadt napsütésben néha az elmúlást, máskor pompás salátákat idéző fanyar illatok kígyóztak. Apa, ha nem éppen valamelyik csempészkörútján bujkált messzi erdőkben, tutajozott idegen vizeken, fűszernövények gyűjtésével, főleg levendulával foglalkozott. Kedvese, Mária Lujza természetesen velünk lakott.

Apát pár nappal legutolsó eltávozása előtt két előkelő idegen, egy férfi és egy asszony kereste. A látogatók, akik egy rendelésre készült metálszürke Lamborghinin érkeztek, a Herskovits nővérek rokonai voltak, és éppen abban ügyködtek, hogy a távoli hozzátartozókat valamilyen módon kicsempésztessek. Egyrészt halkan ruszinul váltottak néha szót, és hiába birta apa is majdnem tökéletesen ezt a nyelvet, ővele csak közvetítéssel voltak hajlandók érintkezni, a Mária Lujzáéval, aki egyébként a menekülttábor hivatalos tolmácsa volt. Furán nézett ki a dolog: mintha nem akartak volna közvetlenül szóba állni apával, egy olyan egyénnel, akinek a foglalkozását mélysegesen megvetik. Apa megérezhette ezt, mert a kései hűvös őszre, a hideg folyóvizekre, deres hajnalokra való hivatkozással a szokásos tiszteletdíj többszörösét kérte.

Apa módszere egyébként a következő volt: rendszerint sötétedés után, ha nem éppen éjnek évadján érkezett a határvonalat képező folyó partjára, ott párfogoltját levetkőztette, ruháját vízhatlan fóliazsákba csomagolta, testét a hideg víz érintése előtt olajjal, kocsiszírral bekente, majd átúszta a túlsó partra. Egy másik országba. Az már nemigen számított, tud-e úszni az illető vagy sem, mert apa úszó gyökérhez kötözte, ami nem engedte elmerülni a testet. A határőrök, ha fényszóróik pászmája néha fönnakadt is a sötétségben megcsillanó gyökereken, agancsnak nézték, azt hitték, vonuló dámvadakat látnak, amint ősrégi útvonalukat követve kelnek át a folyamon. Apa biztos lefizette őket.

Szóval, mintha előre megsejtette volna, miféle kétes illatú szállitmánnyal érkezik majd hetekkel később a menekülttábor portája elé, ami után némi pótlék is jár, apa ez alkalommal piszkosul sokat kért. És a Herskovits nővérek rokonai – igencsak ragaszkodhattak hozzátartozóikhoz – alkudozás nélkül fizettek. Réges-rég elveszíthették bányáikat, hatalmas bukovinai erdőségeiket, a galíciai réteket, és Davosba költöztek, a jómód mégis kitarzott mellettük. De a gazdagság náluk nem láncok, fülönfüggők, arany karperecek alakjában mutatkozott meg, inkább a ruhaszövet finom esése, a csöndes beszéd, a haj viselete és a tincsek között megrekedt titkos tüzek, a kagylószínű matt körmök jelezték, és legfőképpen az a kesernyés finom illat, amely a falak körül a levendulaszag burkán áthatolva még napokkal a látogatás után is kísértett.

Ez az egész dolog a csempészettel, apa felderíthetetlen útjaival, titokzatos kapcsolataival elég rég, nem sokkal érkezésünk után kezdődött. Alighogy csapzottan, iszapfoltoktól tarkán, szakadtan beállítottunk, a menekülttáborban hire ment, milyen körmonfont módon tervezte ki apa a szökést, amikor úszó gyökér alá rejtőzve, magát gimaszarvasnak álcázva kelt át a határfolyókon. És hogy hány éven át tartott csak a felkészülés, mignem kitarott, szorgalmas edzések során elérte, hogy csak lábfeje mozgásával óriási távolságokat megtegyen anélkül, hogy útját akár egy halk csobbanás is jelezze, és hogy már hangjából és színéből felismeri a víz hőfokát, és pusztán fülelésből tudja már, mennyi olajjal vagy kocsiszírral kenje be magát, hogy meg ne fázzék. De mivel apa minderre a tudására csakis azért tett szert, hogy a szülőföldről velem együtt

örökre eltávozzék, eleinte hallani sem akart arról, hogy ilyen módon – még ha jó pénzért is – másokon is segítsen. Végül mégis engednie kellett. Mielőtt végleg beadta volna a derekát, egy ezüsthajgát, tetovált kezű, talpig feketébe öltözött férfi látogatta meg. Tescovina érseke volt, aki fölszentelése előtt ezredesként szolgált a dobrini hegyvidékszakaszoknál. Mária Lujzától tudom, egy időben, persze még régen, apa is a hegyvidékszakaszoknál dolgozott.

A Herskovits nővérek egy őszi végi hajnalon érkeztek, apa oldalkocsis ócska Zündappján hozta be őket a városba, abból a sárgás, puha ködből bukkantak elő, ami reggelente megül az öböl környékét. Az út utolsó szakaszát már gyalogosan tették meg, apa elől haladt, mintha nem együvé tartoznának, vagy mintha éppen menekülne a szagok elől. A tábor kapujában megmutatta nekik a fogadóirodát, ahol jelentkezniük kellett. Útközben hazafelé vett néhány ropogós kiflit, otthon megreggelizett, lefeküdt, és öt napon át megszakitás nélkül aludt.

A Herskovits nővérekben nem volt semmi a davosi gazdag rokonok előkelőségéből, méltóságából, legfőbb termetük; ösztövérek voltak, keszegek. Kettőn viseltek egyetlen ócska gyermekméretű szarukeretes napszemüveget, amit egymás orráról néha lekapdostak, amellet majdnem teljesen egyformán öltözködtek. Öltözetük a késő őszi ellenére is csak egyszerű, fehér galléros sötétvörös vászonruhából állt, lábukon kitalapozott szandált, fejükön pedig remegő fityulaféleséget hordtak, mint valami vallási hóbort megszállottai. Ráadásul az a rettenetes szag, amit maguk körül árasztottak. A kötelező fürdetés után őrizet alatt tüstént az elkülönítőbe kísérték őket.

A Herskovits nővérek egyébként kizárólag ruszinul beszéltek, ezért Mária Lujzát még aznap bekérették a táborba tolmácsolni. Apa akkor már javában aludt, én kísérem be a városba, a tábor kapujáig. Nőnek akkoriban nem volt tanácsos magányosan mutatkozni, mindenfelé kiéhezett, harapós menekültek csatangoltak. Ráadásul Mária Lujza alacsony termete ellenére igen szemrevaló teremtés volt, nemritkán asszonyok is rajta felejtették tekintetüket. Barna arcbőre horgas orra körül szeplőkkel volt tele, tatárágású és sötétvörös a szeme, haja sima és fekete. Ha a városba készült, testhez simuló bőrruhákba öltözött, de otthon rendszerint csak egy rózsaszín-piros-kék háziorruhában járt, ami alatt márvány bokája tündökölt. Nem egészen a véletlen műve volt, amikor kitapintottam rajta azt az eret.

Miután apa fölébredt, a táborparancsnok őt is látni akarta, hátha szolgál némi magyarázattal a Herskovits nővérek szagát illetően. De ő csak vállát vonogatta, nem, ő nem tud semmit. Közben hanyag mozdulatában benne volt: még ha tudna is, azt nem tartaná érdemesnek bárkinek elmesélni: „ezek itt úgysem értenek semmit”.

Hogy valójában mi történt a Herskovits nővérekkel? Hm, ha úgy vesszük, semmi különös. Mondhatni szokványos, hétköznapi a dolog. Az elmúlt tél arrafelé meglehetősen keményre sikeredett, zord szelek látogattak Tescovina völgyeibe, és aki nem volt hajlandó közönséges jégtuskóként végezni, még idejében beásta magát a várost övező szeméthalmok legmélyére. A fagy halálos évadját a tescovinaiak biztonságban, a hulladék éltető melegében vésztették át.

Akkoriban Tescovinában tárolták a környező tartományok, a szomszédos országok minden szemetét. Ebből élt a körzet. Az egyre növekvő halmok egy idő után az érkező elől eltakarták a várost, aztán túlnőttek a környező dombokon is. Körülöttük rókák csatangoltak csapatokban, különböző színű farkakban, járataik át- meg átszótták a hulladékot; a halmok fölött lengedező pára hínáros indáiba megmártózni csókák, varjak, seregélyek jártak, ellátogattak ide az utolsó karvalyok, fekete sasok. A Herskovits nő-

véreknek nem is akarózt elökecmeregni onnan, míg örökös szendergésükben egyszerre mindketten ugyanazt az álmodást nem látták: egy őszülő szakállú férfiú régi címükön fogja keresni őket. Félig vakon előtántorogtak hát a napvilágra, és első dolguk volt, hogy egy fiók mélyéről előkotorják azt a gyermekkorukban viselt ósdi, szarukeretes napszemüveget, amit aztán felváltva viseltek. Majszolni, csipegetni még visszavisszajártak a téli barlangba, egyébként éjjel-nappal a kapu előtt ülve, mint valami titokzatos leánykérőt, lesték a megálmódott idegent, mignem az apa képében valóban megérkezett a megadott címre. Saját szagukról mit sem tudtak, s miután apa annak rendje-módja szerint folyókon átúsztatta őket, és megcsillantotta előttük mindazt a bőséget, amire a davosi rokonok külsejéből következtetni lehetett, nem értettek semmit az egészből; a beszögezett ablakokból, a telefonálósdíjból, a karantén szigorú világából. Nem tudhatták, hogy egy szag, amit ők soha egy pillanatig sem éreztek, egy életre vagy még azon is túl, örökre beléjük ivódott.

Minderről persze a davosiak sem tudtak. „Mégis, mi bajotok? – érdeklődtek a karantén elé felszerelt telefonon át halk, keserű és féltő hangon. – Hogy tudjuk, mit tehetünk értetek.” – „Semmi bajunk – sziszegték a nővérek a kagylóba odabenn –, nézettek csak meg jobban, láthatjátok, igencsak jól vagyunk. Kutya bajunk sincsen.” – „Merthogy állítólag valami nincs egészen rendben a szagotokkal.” – „Még hogy a miénkkel! Szagolj csak meg, Hortenzia, kíváncsi lennék, érzel-e bármiféle szagot. Told ide, Ambulancia, az ormányocskád, és nyilatkozz. Schol semmi! Valaki pikkel ránk, ez minden.”

Így ment ez heteken át.

Valahányszor újabb orvosi vizsgálatokra került sor, vagy a nővérek zaklatták különféle kívánságokkal a gondnokságot, Mária Lujzát bekérették tolmácsolni a táborba. Ilyenkor, ha apa fűszernövényügyben éppen távol volt, nekem kellett őt elkísérnem. Villamoson utaztunk be a városba – az egyetlen kis vagonból álló járat félóránként indult az Oberdan térre – az utasok között sok volt a menekült idegen, ezek nemegyszer nyíltan erőszakoskodtak a nőekkel. Derekamra tekert biciklilánccal, zsebemben éles kövekkel ültem apa kedvese mellett. – „Mi volna, ha egy szép napon elhagyná apát? – kérdeztem, mivel az ülésen éppen egymáshoz ért a combunk. – Elköltözne tőlünk, és valahol titokban megvárná, amíg megnövök. Úgy érzem, pár hónapról lenne mindössze szó.” Nem válaszolt, de hallgatása túl hosszúvá sikeredett. Ki tudja, jelentett-e valamit. Ám este így szólt apához:

– Ez volt az utolsó, a bűdösökkel. Ígérd meg, nem mész el többé. Másként elhagylak.

– Nem ígérhetem – felelte szomorúan apa. – Ez a mesterségem.

– Csak azért, mert valaki epekedik értem. Elárulom, az illető nekem sem közömbös.

Hetenként egyszer, egyre borúsabb ábrázattal és csak mintegy rövid félórácskára megjelentek a menekülttáborban a davosi rokonok. Kimért, előkelő tartással vonultak végig az udvaron, és helyet foglaltak a telefonkészülékek közelében elhelyezett fonott székekben. Ők az exkluzív, titokzatos illatozók, szemben messzi tájak, a dögvész mi-azmás hírnökeivel.

A Herskovits nővérek türelmük határán, egymást félretaszigálva sziszegték a telefonkagylóba. – „Álmunkban vizet láttunk. Ez utazást jelent. Hamarosan útnak indulunk, várjatok ránk a kikötőben.” – „Mifelénk nem jár a hajó” – akadékoskodtak csüggedten a davosiak. – „De igenis, ahogy mondtuk: a kikötőben. És intézzétek el, hogy mielőbb férjhez menjünk. Gondoskodjatok a stafirungunkról. Bukovina legnemesebb családjából származunk.”

Így ment ez jó pár héten át. Aztán a davosiak legutolsó látogatásakor a nővérek a kórházi inget is letépték magukról, és meztelenül mutogatták magukat a rokonoknak, gebe természetüket, testüket a tescovinai barlangjáratok hullafoltjaival, megannyi róka-harapás behegedt nyomaival.

„Lássátok, makkegészségesek vagyunk. Odakünn lehet, mindenki beteg, de nekünk semmi, de semmi bajunk.”

Tényleg, nem is volt. A nővérek még nem is tudták, aznap megérkezett az orvosi vizsgálatok végleges eredménye, miszerint a tagadhatatlanul kellemetlen kipárolgáson kívül, ami beilleszkedésüket, nem kétséges, bizonyos mértékig majd megnehezíti, semmi néven nevezhető ragályos betegségük nincsen.

Ezért a vetkőzések látogatást követően a davosiak nem is utaztak, mint máskor, sietve haza, hanem újra fölkeresték apát. Szűrület után érkeztek, a Lamborghinit a villamosremíz közelében egy parkolóban hagyták, gyalogosan baktattak végig a gyér világítású utcán, holott éppen rengeteg készpénzt tartottak maguknál. Leültek a kőasztal mellé, a cédrusok alá, ahol máskor az illatos növényeket szortíroztuk, előttük hatalmas bankjegykötegen babrálgatott az esti szél. Most a tolmács közvetítéséhez sem ragaszkodtak, közvetlenül, barátilag kívánták megszólítani apát. Minden kiejtett szó előtt gondosan körülpillantva, halkán beszéltek, még véletlenségből sem néztek az apa szemébe, hanem el a feje fölött a messzi távolba, a vonuló felhőkre, melyeknek bordáin Opicina esti fényei derengtek.

Több minden szóba került: például apa többféle foglalkozása, a vízi foglalatosságokban való páratlan jártassága, a helyi vizek természete, így a hullámjárás a közeli öbölben és a csónakázás biztonsága. Még apa távoli múltja is, barátkozásai ezredesekkel, püspökökkel. Ki tudja, honnan tudtak még ezekről a régi dolgokról is.

Legvégül persze a Herskovits nővérekre terelődött a szó: lám csak, tényleg nincs semmi bajuk, most már órákon belül kibocsátják őket. És akkor ők is előbb-utóbb Davosba költöznek. Hacsak apa sürgősen ki nem talál valamit. Az esti szél néha lágyan végigsimított a bankjegykötegen.

Amíg apa kikísérte őket, benyitottam Mária Lujzához. Az a rózsaszín-piros-kék háziruha volt rajta, ágyán elnyúlva hason fekvé olvasott. Ahogy megfordult, egyik lábáról lehullott a papucs. Odatérdeltem, lassan, szakértelemmel visszahúztam a lábára. Ahogy az erek lüktetése megérintett, teste melege szétáramlott bennem.

– Most aztán betartsa a szavát – mondtam neki szinte fenyegetően.

– Gondolod, képes lenne rá?

Ilyen kérdésekre nem szoktam válaszolni. Egyébként is apa már közeledett a kapu felől. Magához is intett, elküldött asztalt foglaltatni a közeli Opicina vendéglőbe. Lombjai ott sötétlettek a villamosremíz mögött. Drága, előkelő hely volt, kerítése mentén esténként márkás kocsik sora csillogott. Belülről még sosem láttuk.

Nem is gondoltam volna soha, hogy egyszer azok a szmokingos úri pincérek pont az én asztalom körül fognak nyüzsögni kerekeken guruló tálalóasztalkáikkal. És ez most váratlanul bekövetkezett. Aznap este hófehér abroszon, sirályosan hamvas szalvéták között könyököltünk, mint a gazdagok.

– Vissza fogod vinni őket – morogta félig-meddig kérdezve apa felé Mária Lujza.

– Valamit ki kell találnom.

– Ha már a pénzüket megtartottad, ugye.

– Hm, csakugyan.

Ilyen és ehhez hasonló kurta mondatok lebegtek, köröztek a sirályfehér damasztok

fölött. Úgy, hogy én már a terem zsongásán át, az osztrigák, homáróllók, aszpikos kardhalak, gombapástétomok, meleg sajt mártások és hideg saláták gőzein át, a kések, villák és poharak csilingelésének fátylán át egyre csak apa arcát lestem. Lestem, mikor szótlanodik el, válik arca rövid, őszes szakála alatt végképp kifürkészhetetlenné, legvégül elszánttá, mint amikor hosszú útra készül. Közben azt kívántam, bár csak megkutyálná magát, és többet ne menne sehová. Vagy éppen hogy menne, indulna tüstént, és sose lássuk többé.

Takáts Gyula

A SZÓ ARRÓL ÉS AKI

1

Hogyan lenne bölcs az, akit
kertje fölött emelget a remény?
Bizony bölcsebbek a fügék,
csak épp Csu Fu nem érti és a többi,
mit is mond a fű és mit az ég...

2

Valami köd és azon át
a könyvek szeme is aligha lát...
És a szó, arról és aki mondja,
szavait annak, hova írja?

A SÁRGA SZIRMON TÚL

Akárcsak a füge virága
Csu Fu is hallgat rája,
mert a titok a titkot hallja...
És ága, ha néha nyitja,
a sárga szirmon túl a szikla
a verseket már vele mondja.